

Vuoigŋalaš vuoigatvuodát ja árbevirolaš máhttu

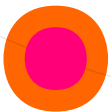

Árbevirolaš máhttu, árbevirolaš kulturdovdagat ja vuoigŋalašvuođa rievttit

Árbevirolaš máhtu doaba ipmirduvvo obbalaččat dainna mearkkašumiin “know-how” dahje máhttu, gálggat ja bargu mii lea ovdánan álgoálbmogis dahje báikkálašservodagas, muhto árbevirolaš kulturdovdda ipmirduvvo obbalaččat leame árbevirolaš máhtu konkrehta ja abstrákta hápmi ja movt kultuvra dovddahuvo.

Ovdamearkan dasa lea ahte lea álgoálbmot ja báikkálašservodat geat lea ovdánahttán šattuid geavaheami medisiinnalaš ulbmiliidda iežaset árbevirolaš máhtuin, ja árbevirolaš dánsun, lávlagat ja árbevirolaš hábmen lea fas árbevirolaš kulturdovdda. Árbevirolaš dáiddaduodji sáhttá mearkkašit sihke árbevirolaš máhtu (vuohki movt objekta lea ráhkaduvvon(ja árbevirolaš kulturdovdda (objekta hápmi).

Vuoigŋalaš vuoigatvuohka suddje olbmomiellalági buvttadeami, oktan fitnodatčiegusvuođaiguin, girjjálaš dahje dáiddalaš bargguid, fuomášumiid, hámi ja symbolaid ja namaid ja govaid mat geavahuvvojit kommersiálat.

Eanas riikkain suddjejuvvojit vuoiŋŋlaš vuoigatvuođa rievttit vissis vuoiŋŋlaš vuoigatvuođa lágaid bokte, ovdamearkka dihte nationála pateantalágaid, álggadahkkivuoigatvuodarievtti, hábmenregistrerema ja gálvomearkkaid bokte. Dakkár lágat dahket obbalaččat vejolažžan hehttet ahte vuoiŋŋlaš vuoigatvuođa rievttit kopierejuvvojit dahje sin vuoiŋŋlaš vuoigatvuođa rievttit ávkkástallojuvvojit lobihemiid.

Geahča oanehis animašuvdnafilmma “Navigating Traditional Knowledge and Intellectual Property – The Adventures of the Yakuanoi” mii muitala Yakuanoi- álbmoga historjjá, fiktiivvalaš álgoálbmotservodat, geat barget suddjet iežaset opmodaga árbevirolaš máhtu siskkobealde.

Lei dihto gorihisvuohta gaskkal árbevirolaš máhtu ja árbevirolaš kulturdovdaga ja vuoŋŋalaš vuoigatvuođarievtálaš vuogádaga gaskkas. Vaikko árbevirolaš máhttu ja árbevirolaš kulturdovdaga lea leamaš ollu ovdalgo vuoŋŋalaš vuoigatvuođarievtálaš vuogádat ovdánahttojuvvui, de šattai dakkár máhttu ja dakkár kulturdovdaga juoga mii dušše sáhtii leat áhta maid sáhtta suddjet, go dat eai ollašuttán vissis eavttuid dahkkivuoigatvuođa suddjemii, nugo ovdamearkka dihte originalitehta, fikserema ja dovddiidahtti vuoŋŋadahkkipersovnna vuoŋŋadahkkirievttálaš suddjema gáibádusaid, ja gáibádusaid ođđaháhkamii ja fuomášeaddjiallodaga patentii.

Vaikko leat váilevašvuođat go guoská movt vuoŋŋalaš vuoigatvuođariecti sáhtta suddjet árbevirolaš máhtu ja árbevirolaš kulturdovdaga, de sáhtta dálá vuoŋŋalaš vuoigatvuođarievtálaš lánka leat ávkkálaš álgoálbmogiidda ja báikkálaš servodagaide go galget suddjet ja ovddidit dálááiggehámiid ja ođđabuvttademiid.

Vuoŋŋalaš vuoigatvuođariecti máilmmiorganisašuvdna (WIPO) lánka dili njuolggadusaddi prosessii mii galgá ovdánahttit internationála juridihkalaš reaidduid mat erenoamážit barget suddjet árbevirolaš máhtu, árbevirolaš kulturdovdaga ja genehtalaš resurssaid. Dat šiehtadallamat dáhpáhuvvet WIPO gaskastáhtalaš lándegoddi vuoŋŋalaš vuoigatvuođa ja genehtalaš resurssaid, árbevirolaš máhtu ja árbevirolaš kulturdovdaga (IGC) lándegottis.

Geahča oanehis dokumeantta IGC birra vai oáččut eambo dieđuid lándegotti birra ja movt dasa sáhtát oassálastit.

Vuoigŋalaš vuoigatvuohta sáhttá veahkehit du suddjet ja ovddidit du kultuvrra

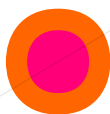
Okta báikkálašservodat Austrálias lea álggahan ovttasbarggu muhtun universitehtain ovdánahttin dihte bákčasiid geahpedeaddji dálkasiid maid dikšunvuođđun leat urtasat maid birra álgoálbmotservodat lea diehtán juo ollu jagiid. Sii leat suddjen daid ođđa dálkasiid pateanta bokte.

Árbevirolaš boanddat Perus gilvet erenoamáš buđetšlájá, mii lea dovddus iežas kvalitehta ja máhku dihte. Sii leat álgán geavahit gálvomearkka ovddidan dihte iežaset buđehiid ja dat lea veahkehan sin olahit alibut hattiid.

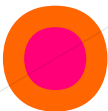
Vuoigatvuođaláhka Ghanas lea rievdaduvvon hehtten dihte fitnodagaid kopieret daid mihtilmas tekstiila dovtagiid tekstiilain maid vissis álgoálbmotjoavkkut leat ovdánahttán.

Dát leat dušše golbma ovdamearkka vugiide movt álgoálbmogat ja báikkálašservodagat sáhttet ávkkástallat vuoigŋalaš vuoigatvuođavuogádaga. Mii eat áiggo čuoččuhit ahte vuoigŋalaš vuoigatvuohta gokčá buot álgoálbmot ja báikkálašservodagaid dárbbuid.

Dattege sáhttá vuoigŋalaš vuoigatvuođavuogádat leat mearrideaddji, jus dat geavahuvvo strategalaččat. Vuoigŋalaš vuoigatvuođavuogádaga geavaheamiin sáhtát don hehttet ahte eará olbmot, fitnodagat dahje organisašuvnnat ávkkástallet din árbevirolaš máhtu ja din kultuvrra lobihemiid (maiddai dovddus dego “eahperievttálaš geavaheapmi”). Ja sáhtát maiddai oahppat maksimeret ekonomalaš árvvu buktagiin ja bálvalusain maid ovdánahtát iežat árbevirolaš kultuvrra

vuodul. Vuoiŋŋalaš
vuoigatvuođas lea ovdamearkka
dihte váldorolla maid dai
dasa mii guoská veahkehit
smávva ja gaskastuora
fitnodagaid hukset stuorit,
eambo gilvovuoimmálaš
doaimmaid. Dohkálaš vuoiŋŋalaš
vuoigatvuođa strategiija lea
maid dai dehálaš go doaibma
lea neahtas.

Eambbo dieđuid das movt álgoálbmotálggaheaddjit ja báikkálašservodaga álggaheaddjit sáhttet ávkkástallat vuoigŋalaš vuoigatvuođavuogádaga, oktan neahtain, geahča vuoigŋalaš vuoigatvuođa ráđiid álgoálbmotvuolgahuvvon smávva ja gaskastuora fitnodagaide ja ráđiid movt sáhtát suddjet ja ovddidit álgoálbmotbuvttaduvvon gálvvuid ja bálvalusaid neahtas.

Go ipmirdat vuoigŋalaš vuoigatvuođa vuđolaš rivttiid, de nagodat buoret:

- suddjet iežat árbevirolaš máhtu ja árbevirolaš kulturdovdaga;
- ovddidit buktagiid ja bálvalusaid mat leat vuođđuduvvon din árbevirolaš máhttui ja árbevirolaš kulturdovdagii - jus dan háliidat;
- hehttet earáid geavaheamis vuoigŋalaš vuoigatvuođavuogádaga čuoččuhan dihte eaiggátvuođa hámiide dahje fuomášumiide mat bohtet dahje leat ovddiduvvon árbevirolaš máhtus dahje árbevirolaš kulturaláš dovdagiin ja ii doalat áššáigullelaš juridihkalaš gáibádusaid; ja
- unnidit riskka earát nuvttá geavahit lihkostuvvan anu árbevirolaš máhtus dahje árbevirolaš kulturaláš dovdagiin buktagiidda vai oažžu gávpejođu nationála ja riikkaidgaskasaš márkaniin.

World Intellectual Property Organization
34, chemin des Colombettes
P.O. Box 18
CH-1211 Geneva 20
Switzerland

Tel: +41 22 338 91 11
Fax: +41 22 733 54 28

To contact WIPO's External Offices
visit www.wipo.int/about-wipo/en/offices

© WIPO, 2022

Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

The CC license does not apply to non-WIPO content in this publication.

Cover: unsplash.com / © Kimzy Nanney,
© Kristen Colada Adams, © Katrin Hauf;
Getty Images / © Harshith K Aananth,
© Frans Lemmens

DOI: 10.34667/tind.46491